

HENRI BRUNING SCHRIJFT OVER:

Een jonge generatie in aanbouw

De vertegenwoordigers van een nieuwe generatie hebben niet alleen behoefte zich individueel te doen gelden, maar ook collectief. Ook als collectiviteit willen zij zich als een zelfstandigheid, een op zichzelf staand verschijnsel poneeren, en deze laatste neiging is vaak sterker nog dan de eerste, omdat het jonge individu zelf nog te weinig tot een overtuigende zelfstandigheid is getijpt. Ook vandaar hun gemeenschappelijk optreden, hetzij in aparte periodieken, hetzij in uitgaven als het onlangs verschenen „In Aanbouw”, een verzamelbundel die, gelijk de korte „verantwoording” achterin expliciteert, „een zo levendig en representatief beeld (tracht te) geven van de huidige letterkundige werkzaamheid van jonge schrijvers in Nederland en Vlaanderen.”¹⁾

Ik acht de waarde van een dergelijke bloemlezing om meer dan een reden tamenlijk twijfelachtig. Een verzenbundel kan ons inlichten, als wij weten willen of een jong schrijver een persoonlijkheid is, al dan niet. Ook een periodiek is representatief; men kan zich „ten slotte” een oordeel vormen, omdat de diverse auteurs er geréged aan het woord komen, maar een bloemlezing als de hier bedoelde informeert ons noch over het waarachtig talent van een bepaald medewerker, noch over de aanwezigheid van een generatie, zoo uitgebreid, als het aantal medewerkers wil suggereeren. Men herkent de mogelijkheden van een jong dichter zelden aan enkele gedichten. 'n Goed gedicht bewijst hier al even weinig als een slecht gedicht, want beide kunnen aan heel andere factoren te wijten zijn dan het voorhanden talent. Vervolgens: elke generatie heeft haar bijloopers (zij bestaat eigenlijk hoofdzakelijk uit bijloopers in den aanvang); hun werk kan wel „goed” zijn (het is soms zelfs opvallend goed), maar het is niet representatief voor een generatie (evenmin als zij dat zelf zijn). Het „begeleidt” een generatie — om op een goeden dag spoorloos in het niet van een levenslang stilzwijgen te verdwijnen en dan slechts degenen, die werkelijk representatief waren voor een generatie, over te laten.

Informatief, is zoo'n bloemlezing weinig instructief, en nog minder representatief. Want wat weet men, als men de lectuur ervan beëindigd heeft? Ten eerste, dat er een massa jongeren zijn (die misschien met niet veel moeite met nog zoo'n massa zou kunnen worden uitgebreid, ook al verzeekert dan het prospectus, dat „vrijwel alle leden dezer jongste generatie hier vertegenwoordigd zijn”). Ten tweede ziet men opnieuw bevestigd, wat men reeds van elders wist, n.l. dat er onder de jongeren enkele stellig begaafden aanwezig zijn, — maar dit zegt weer weinig omtrent de aanwezigheid van „een generatie”. Ten derde ontdekt men dat 'n dergelijke bloemlezing ook uiterst misleidend kan zijn voor degenen, die hiermede voor het eerst met het werk der jongeren kennismaken; a) omdat enkele der begaafden volstrekt onvoldoende of minder gelukkig vertegenwoordigd zijn (A. v. d. Veen, Aafjes, Lehmann, v. Lier, Dubois); en b) omdat niet-wezenlijk-begaafden hier verzameld kunnen zijn met werk waarin zij zichzelf eens voor 'n keertje overtroffen hebben. En ten vierde constateert men — wat men bij een kundige samenstelling reeds vooropstellen kon — dat het gemiddelde peil der bijdragen zeer verdisjunctief is. Evenwel: deze verdisjunctiefheid zegt weinig; zij is de „zwone” eigenschap van een jeugd die zich met vuur en enthousiasme geeft en op een gegeven moment met enthousiasme en al verdwenen blijft.

Alles bij elkaar zegt zoo'n bloemlezing dus niet zoo heel veel, noch over de werkelijke mogelijkheden van de schrijvers afzonderlijk, noch over de collectiviteit die zij te samen vormen. En in dit speciale geval boekt men ook enkele teleurstellingen. Lehmann, een der meest oorspronkelijke talenten, doet hier zichzelf maar dunnetjes over. Bertus Aafjes, de tegenpool van Lehmann, maar stellig niet minder begaafd, zinkt eenvoudig in het niet. Van Hattum, die blijkens zijn „Frisia non Cantat” een vruchtbaarder en groter talent is gebleken dan zijn „Pothoofdpiant” deed vermoeden, is met zijn bijdrage hier allerminst gelukkig. Het gedicht van Van Lier, „Verzen van een Brigadier” is aardig, geestig (op een manier waarop meerderen geestig zijn), maar het blijft ver beneden het peil van zijn gevoelige, gave en persoonlijke:

Uit vrees mijn eigen stem te hooren
Droomde ik meer gedichten dan ik schreef.
Later ging hun geluid verloren
In de trage engten waarin ik leef.

Gedichten door anderen laten lezen
En zo voor kort te loor laten gaan,
Ze weer te vinden als van een wezen
Uit een vóór mij geweest bestaan:

Zoo keert wat eens is uitgezonden
Vervreemd als nieuw weer tot ons in.
Ik tracht mijn leven te doorgronden,
Dat bloot komt in een enkele zin.

Ik zwijg soms want de vele malen
Dat ik mijn eigen stem versta
Klinkt het als duizenden verhalen
Waartusschen ik versholen sta.

Maar wie weet vind ik eens het lied
Waarnaar ik altijd uit blijf zien,
Dat tot mij weerkomt, en dat niet
Mijn haat wekt, en dat blijft misschien.

Dit misleidend vertegenwoordigd zijn kan men nog, gelijk gezegd, bij meerdere figuren vaststellen. Stelt deze bloemlezing dus in zekere opzichten teleur, anderszins belooft men toch ook enkele (zij het

kleine) verrassingen. Zoo o.a. aan Freek van Leeuwen met zijn zes sonnetten. Hanno van Wagenvoerde publiceert onder den niet geheel oorspronkelijken titel „Archeologische Vondst” vier opmerkelijke strophen, die ik hier gaarne voor u overschrijf:

De maan staat moe boven de kringen
van de verdunde avondmist;
ik heb nu de verloren dingen
uit een verand kanaal gevist....

De reliquieën en symbolen
van ons verjaard, intiem geloof,
dat wij elkander aanbevelen
en weer elkaar hebben ontmoofd.

Zij liggen wezenloos en dwaas,
verveend in mijn gebasten handen,
de laatste avondwind heeft haast
en waait de mest uit op de landen.

En boven de verbaasde dingen
die opgaan in de avonddamp,
waaruit de kleine stralen springen,
hangt nog een doodvermoede lamp.

Zijn proza-bijdragen — met iets zachts en gevoeligs — vertoonen een gevaarlijke neiging in onverstaanbaar-vervagend gemijmer over te gaan — ondanks de plastische flitsen.

Eric van der Steen zou men graag vrijer, losser van beweging willen zien, helderder ook. Hij behoort zeker niet tot de minst begaafden, maar al evenmin tot de allerjongsten, tot de generatie „In aanbouw”, Robert Franquinet, van wien meerderen groote verwachtingen koesteren, brengt hier enkele verzen die ik met den besten wil van de wereld niet verstaan, niet zien kan; zij vormen geen enkel klaar omlijnd visueel beeld, en hun rythme kan ik, in deze samenhang, onmiddellijk na het rythme van Hoornik of Achterberg, niet verwerken; ik glij, glibber, struikel, grijp en gris met handen en voeten en sta geen moment op mijn beenen.

Het grootste gedeelte van „In Aanbouw” wordt in beslag genomen door gedichten. Er komt echter ook verhalend proza in voor, o.a. van Dubois, Croms en Anna Blaman. Met het proza van Croms belanden wij (en belandt ook hijzelf weer) in het „kleine realisme” van na Tachtig, ook al wordt het dan anders, minder wijdlooppig en zoo, gereserveerd. Zijn schets is geestig en onmiskenbaar met kunde geschreven, maar dit teruggripen maakt toch ook eenigzins den indruk van „verzanden”. — De openbaring, althans op het gebied van verhalend proza, is Anna Blaman met haar „Singeldrama”. Voortreffelijk geschreven, scherp, persoonlijk, sterk van atmosfeer. Elke trivialiteit is dat triviale singeldrama vreemd; de wijze waarop zij hieraan weet te ontsnappen, vooral aan het slot, is ongetwijfeld heel bijzonder. Dit is een van de weinige bijdragen (misschien wel de enige) waarbij men onmiddellijk weet, een geboren talent ontmoet te hebben.

Het essay is matig vertegenwoordigd; slechts door twee proeven, als men Schepens' beschouwingen over Londen niet meerekent. D. A. de Graaf schrijft over „Fantasie en Logica”, eenigzins doozerend, en minder indringend dan de toon zou doen vermoeden. Arthur van Rantwijk daarentegen levert een zeer merkwaardig en ook scherp geformuleerd betoog over „Half-weten”. — Niet zonder bevremding mist men hier H. Gomperts, een onder de jongeren (en niet alleen onder de jongeren) ongemeen begaafd essayist; hij had trouwens ook wel met eenige verzen vertegenwoordigd mogen zijn.

Een aparte aantrekkelijkheid van deze bloemlezing vormen de foto's; de meeste auteurs — in hooge mate fotogeniek blijkbaar — hebben hun jeugdige gelaat en speciaal voor deze gelegenheid, laten verveeuen. Men kijkt er met welgevallen naar (en de auteurs-zelf vermoedelijk niet minder); ze zijn het bekijken waard, deze close-ups, — o.m. die van Lehmann met zijn (of het) geitje.

Achterin vindt men de verschillende biographische bijzonderheden. In sommige gevallen is ook daarvan speciaal werk gemaakt. Zoo schrijft Eric van der Steen:

„Eric van der Steen:
geboren in 1907,
in Holland, blááf daar niet alleen,
maar bleef er ook nog in léven.”

Lehmann noteert (minder oorspronkelijk): „Mijn grootvader is kapitein geweest bij de zeevaart en mijn vader is eerste stuurman ter koopvaardij. Dat ik geen zeeman ben, beschouw ik als degeneratie. Ik ben 1.77 meter lang, weeg 70 kg., heb enige jaren gehockeyd en beoefen nu atletiek. Ik schrijf verzen sinds 1936. Mijn werkwijze bestaat uit het imiteeren van anderen. Critiek schrijf ik niet, omdat ik er te lui voor ben en het me niet amuseert. Ik kan echter mondeling goede afbrekende critiek leveren.”

En Johan Daisne (dat kan noch wil ik u onthouden) vermeldt, nadat hij heeft meegedeeld dat hij in 1912 te Gent geboren is:

Doctor in economische wetenschappen (gepromoveerd op thesis: Beschouwingen over een Aziologische Economie). Professor Duitse taal en letteren bij de Damesnormaalschool in Gent; directeur der Nationale Bouwverloftus; adjunct-directeur der Nationale Federatie der Bouw- en Openbare Werken van België; thans onder de wapens als luitenant der artillerie. Redacteur van Werk, Klaverendrie, Gewas, Voetlicht en de Basis-reeks. Letterkundig medewerker aan het Vlaamsche dagblad Vooruit. Bijdragen in Ontwaking, De Vlaamsche Gids, Le Triangle bleu, Groel, Arbeiderstoerisme, Prisma, Hooger Leven 7, Oase, Pellen, De Standaard, Union Polyglotte, De Zweep, Uilenspiegel, Onze Tijd, Elf van de Poëzie, Ditsche Warande en Belfort, Eekerye, Nieuw Vlaanderen, De Vrijdenker, Politiek en Cultuur, Wil en Weg, Het Laatste Nieuws, Groot Nederland, Kroniek van Hedendaagsche Kunst en Kultuur, Vormen, Het Hollandsche Weekblad, Almanak Vooruit 1939, Radiobode Sarov, Almanak 't Zal wel gaan 1939, Leiding, De Sowjet-Unie, Ons Land, Onderzoek.

Ik heb mij laten vertellen, dat zijn „thans onder de wapens als luitenant der artillerie” door valsche beschiedendheid is ingegeven. In weerkelijkheid moet hij supporter-generaal zijn der vereenigde Europeesche luchtvloten. In hoeverre dit waar is.....?

HENRI BRUNING.

¹⁾ Samengesteld door K. Lekkerkerker; H. P. Leopold's Uitg.-Mij N.V., te Den Haag.